

תוכן הענינים

פרשת וארא

- א וידבר אלוקים אני ה' – גם מידת הדין היא רחמים וחסדים
- ג אני ה' והוצאתי – האמונה שהכל מ'אני ה' מוציאה מכל ה'מצרים'
- ה ולמקללי נפשי תידום – במעלת הבזיונות וההכנעה להציל מכל רעה
- ח למכה מלכים גדולים כי לעולם – עניין המכות לדורות עולם
- יא שובו בנים שובבי"ם – זמן תשובה לכל
- יג מעט מן האור - יחשיב ויתחיל עם פעולות קטנות
- טו שמעתי את נאקת – לשמוע אנקת רעהו ולהיטיב לזולתו

פרשת וארא

וידבר אלוקים אני ה' - גם מידת הדין היא רחמים וחסדים וכו', וכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפמא זי"ע כי בפרשתן (ו ב), 'וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו בוודאי מקורו של רש"י לפרש בן הוא מלשון הכתוב אני ה' א, ופירש רש"י 'דיבר איתו משפט' וידבר - שמשמעו דיבור קשה, וכן ממה שנזכר שם

א. כה אמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי תיבת 'וארא' עולה לראשי תיבות 'אני ראשון ואני אחרון' (ישעיה מד ו), הוסיף על כך הרה"ק ה'שם משלמה' ממונקאטש זי"ע, כי גם בסוף אותו פסוק נרמז מהאמור כאן, שהכתוב שם מסיים 'ומבלעדי אין אלוקים', וראשי תיבות הללו הם כראשי התיבות של 'וארא אל אברהם' (הובא בספר תפארת בנים, עיי"ש). ובא לרמז, שזה כל הפרשה כולה, לדעת כי אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים. וכדכתיב עוד 'וידעו מצרים כי אני ה' (ז ה)', 'למען תדע כי אני ה' (ח יח), וכן לקמן (ט יד) 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ', וביארו רבותינו הראשונים (הרמב"ן ס"פ בא, ועוד) שלשם תכלית זו הפלה ה' ועשה את כל האותות ומופתים בעשרת המכות, למען ידעו כל באי עולם כי אני ה', ולחזק האמונה ב'השגחה פרטית' - שהקב"ה מנהיג כל פרט ופרט מענייני העולם כולו כרצונו על פי חשבון ותכלית, כי כל נשימה ונשימה, כל פסיעה ופסיעה, כל מעשה ומקרה - הכל נעשה ביד מכוונת מלעילא.

מעשה היה באיש יהודי אשר איתן מושבו בשכונת גאלדרעס גרין שבלאנדאן הבירה יצ"ו, באחד הלילות כשהשעון הורה כבר על 'שתיים' שאחר חצות ליל, וכבר מזמן היה שקוע היטב בשנתו, החל הטלפון להשמיע קול צלצול הולך וחזק עד שנעשה ל'מעורר ישנים ומקיץ נרדמים', הלה התעורר משנתו מתוך תמיהה רבתי 'מי הוא זה ואיזהו' המחפש אותו בדחיפות באישון ליל, ותגדל תמיהתו כשענה לטלפון ומן הצד השני מדבר אליו 'שוטר' מאנשי המשטר (police) בתקיפות יתירה - אדוני, זה עתה נסעת בטעקסי (מונית) וכשהגעת לביתך אמרת לנהג שאין לך מעות בחיקך, ובקשת מאתו שיואיל להמתין עד שתעלה אל הבית ותביא משם את דמי הנסיעה, והנהג ממתין כבר זמן ארוך עד בוש, ומחכה בכליון עינים שתשלם לו שכרו, ולא נותר בידו אלא להתקשר לרשויות החוק שיאלצו אותך לשלם כדת וכדין, וכי חשבת שתוכל להתחמק... אמר לו האיש, איני יודע מה אתה סח, הנני 'כופר הכל' כי זה לי כמה שעות בביתי, לא נסעתי ולא הלכתי, לא בטעקסי ולא באופן אחר, מה לכם כי נטפלתם אלי, ועוד, באישון ליל... כבר כמה שעות שאני שוכב במיטתי. הטיח ה'שוטר' כנגדו, וכי אינך מתגורר ברחוב 'דה דרייב' (The Drive)... מס' פלוני בקומה אלמונית... החזיר להם, אכן, הנני גר בכתובת הזו, אך עומד אני בתוקף שלא היו דברים מעולם, עודם מדברים ומתווכחים נתברר טעות השוטרים, כי בשכונת אחרת בלאנדאן הנקראת עדשווער (Edgware) קיים גם רחוב 'דה דרייב', והאיש אשר שם מדורו הוא זה שעשה 'ויברח'. וטעו השוטרים כשהתקשרו אליו.

והנה מדרך הבריות לקיים מה שנאמר 'וייקץ פרעה, ויישן ויחלום שנית' - 'להסתובב לצד השני' ולחזור לישון... אלא, שיהודי זה איש מאמין הוא, והבין מיד כי לא 'שוטר' התקשר אליו להקיצו משנתו, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שהתקשר כביכול ועורר אותו משנתו, ולא היה השוטר אלא שלוחא דרחמנא, ואמר לכני ביתו, אם רצון הבורא שנצא מהמיטה, נעשה רצונו, והחלו שניהם לומר תהילים עד אור הבוקר. ויהי בבוקר התקשר אליו בנו, ובקול צהלה בישר שמגיע לו מזל טוב על הולדת הבן, והוסיף לספר כי הגיעו לביה"ח בשעה 2 בלילה, ונזקקו לרחמי שמים מרובים, אלא שחס עליו ולא רצה להעיר אותו... נענה לו אביו 'מרא דעובדא' מיניה וביה, לא היית צריך להעיר אותי, כי הרבש"ע כבר העיר אותי, ואכן עוררנו רחמי שמים על ידי אמירת מזמורי תהילים כל הלילה...

הוסיף ע"ז חכם אחד דבר נאה ומתקבל, שהנה ידוע מה שכתב ה'בעל הטורים' (ריש פר' שמות) על הפסוק 'ואלה שמות בני ישראל' בזה"ל, תיבות אלו נוטריקון ואדם אשר לומד הסדר, שנים מקרא ואחד תרגום, בקול נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם, עכ"ל. ואפשר להעמיס בדבריו, שהנה במרוצת החיים של האדם עוברים עליו מאורעות רבות על דרך 'שנים מקרא', פעמים שהוא 'מקרא לטובה', ופעמים להיפך ח"ו שנראה כרע, אך האמת היא ש'אחד תרגום' - שהפירוש והתוכן הפנימי של שניהם אחד הוא, כי כולם שווים לטובה, וגם מה שנראה כרעה בפנימיותו טובה הוא, פעמים מתגלית הטובה מיד, ופעמים שרק לאחר זמן, וזהו עבודתנו תמיד 'להעביר את הסדרא' ולזכור בשנים מקרא, בכל מה שעובר עליו את ה'אחד תרגום' - שהכל לטובה, שהרי הכל בא מן האחד יחיד ומיוחד (זה לא 'שוטר' אלא הקב"ה...).

באר הפרשה - פרשת וארא

הכל הוא לטוב לוי, אך טוביה גנוו בגוויה ואינו גלוי לכל, וכל איש מזרע ישראל מחויב להאמין בזה שהכל הוא לטובתו מאת הש"ת אשר דרכו להיטיב לברואיו ובפרט לזרע ישראל עם סגולתו, אלא שבעת הזאת עדיין לא נתגלה הטובה והחסד ההוא, והוא טמיר ונגנו מחמת שהאיש הלזה עדיין אינו ראוי לטוב זה, וכאשר יגיע האדם לשכל ואמונה כזו בלב שלם אז היה יכול להמתיק מעליו הדין באמונתו השלימה, והיה מביט וצופה את הטוב והחסד אשר עשה אתו הבורא ית' בזה.

אלוקים שהוא שם המורה על הנהגה במידת הדין, א"כ, יש להקשות, כיצד יתפרש סיפא דקרא דכתיב 'ויאמר אליו אני ה', שמורה על רחמים גמורים, שכנודע ויאמר משמעו אמירה רכה, וכן שם הוי"ה הוא שם של מקור הרחמים, ונראה הכתוב כסותר עצמו.

ומבאר ה'אוהב ישראל', שהרי כתיב (איכה ג לה) 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב', והיינו, כאשר בא אל האדם איזה סיבה לא טובה וצרה ודחקות ח"ו

וזהו הרמז בדברי ה'בעל הטורים', שה'לומד' בכל מקרא ומקרא את ה'תרגום' וכל מיני המאורעות הם 'אחד' אצלו, ובקול נעים ישיר את שירת החיים של יהודי - שהאחד יחיד ומיוחד הוא שעשה עושה ויעשה, אזי יחיה שנים רבות ארוכים לעולם...

(אגב אורחא, אומרים בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שמי שאינו מעביר את הסדרא שמו"ת הרי הוא 'אפיקורס קטן', שהרי אילו היה יודע על 'צדיק' אחד הדר בקצה העולם שהוא מבטיח אריכות ימים ושנים אזי בוודאישיה רץ לקבל ברכתיו ושומע בקולו... וכיצד אינו שומע להבטחת חז"ל (ברכות ה:) 'שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו').

ב. ומוסיף לבאר, שהנה משה רבינו טען 'למה הרעות לעם הזה למה שלחתיני' (ה כב), ואמר לו הקב"ה (ו א) 'עתה תראה אשר אעשה לפרעה', וברש"י הביא דברי חז"ל שהקב"ה הוכיחו על שהרהר אחר מידותיו, ואמר לו 'לפיכך עתה תראה - העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ', ולכאורה נראה הדבר כ'רעה' גדולה למשה שלא יזכה להיכנס לארץ ישראל, אמנם באמת, טובה עצומה גנוזה בדבר, כי אילו היה נכנס לאר"י היו כל האויבים נופלים לפניו באין פוצה פה ומצפצף, ותיכף היה בונה את בית המקדש, ולא היו שונאי ישראל יכולים לשלוט בו ולהחריבו (סוטה ט), וכשחטאו ישראל לא היה הקב"ה שופך חמתו על עצים ואבנים אלא על... 'נמצא שזה הדבר היה באמת טובה גדולה בעיני משה רבינו ע"ה שיציל במיתתו את כלל ישראל', ומסיים ה'אוהב ישראל' בזה"ל, זהו על דרך הפשט, ויש עוד טובות פנימיות כמוסים ונעלמים בזה כמבואר בספה"ק...

ג. ביאור נפלא כתב בסוף הקדמת ה'שב שמעתתא', על הפסוק בתהילים (עז יא) 'השכח חנות א-ל אם קפץ באף רחמיו סלה', כי גם בעת הסתר פנים וחשיכה ידוע נדע כי רבים רחמיו. הבה נתבונן, וכי שכח הקב"ה מלחון ולרחם (חנות מלשון חונן), אין זאת אלא כי אם קפץ והטמין בתוך הנראה כ'אף' את 'רחמיו סלה', והכל רחמים וחסדים. ד. בפרשתו (ז כ-כא), 'ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם', והדגה אשר ביאור מתה'. וכתב בספה"ק 'זרע שמשון' (ד"ה מדרש רבה), שהנה עיקר חיותם של בני ישראל כשהיו במצרים היה על ידי שצדו דגים מן היאור, וכמו שאמרו 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם' (במדבר יא ה), וכשהיכה הקב"ה את המצרים במכת דם ומתו כל הדגים היה נראה כי 'יבש המעיין' - נסתם והתמוטט מקור חיותם ופרנסתם, אמנם בפועל לא הפסידו מאומה, כי אדרבה, משם העשירו בני ישראל כדאיתא במדרש (שמו"ר ט י) 'ממכת דם העשירו ישראל', שנהפכו כל המים לדם, ולא יכלו המצרים לשתות מים אלא אם קנו מישראל ב'כסף מלא', ו'מכאן העשירו ישראל'. וללמדנו לימוד גדול כי מה שנדמה כצרה אינו אלא טובה גדולה עבורה, ומעתה אם נדמה לו כי הנה 'הבוס' פיטר אותו מהעבודה ושלחו אחר כבוד לביתו, ומאין יבוא עזרו, אם יתחזק באמונתו יראה כי 'ממכת דם העשירו ישראל', ודייקא כאן נמצא מקור פרנסתו בהרחבה.

הנה ידוע מה דאיתא במדרש (שמו"ר א כו), שכשהיה משה ילד קטן וגדל בבית פרעה, 'היה פרעה מנשקו ומחבקו, והוא נוטל כתרו של פרעה ומשימו על ראשו, כמו שעתיד לעשות לו כשהיה גדול', ואמרו חרטומי מצרים וחכמיה לפרעה, 'מתייראין אנו נזה שנוטל כתרך ונותנו על ראשו, שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד ליטול מלכות ממך', והיו שאמרו שצריך להרגו או לשרפו, ולימד יתרו עליו זכות שאין בו דעת כי קטן הוא, ואמר להם הנה שימו לפניו בקערה זהב וגחלת, והיה אם יושיט ידו לזהב סימן שיש בו דעת, אכן אם יושיט ידו לגחלת הרי זה מורה שתינוק הוא, 'מיד הביאו לפניו ושלח ידו ליקח הזהב, ובא גבריאל ודחה את ידו ותפש את הגחלת, והכניס

שעליו ונעשה מהשם 'אלוקים' אני ה'. עכ"ל. וכלומר שעל ידי האמונה שגם 'הדינים' הם מהקב"ה ואינם בדרך הטבע והמקרה - מתהפך הכל לטובה. וזהו שנאמר (תהילים צא טו) 'עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו', ר"ל, 'שעל כל צרה שלא תבוא יאמר שהשי"ת עשה ככה ולא נפל ח"ו במקרה (ויאמר באמונה שלימה כי עמו אנכי בצרה, שאותה צרה היא מ'עמו)', ועי"ז אחלצהו ואכבדהו ונהפך לטובה'. [וזהו עומק הכוונה 'להוסיף אחד' על מניין 'אלקים', ר"ל שבכל צרה וצרה שלא תבוא 'יבנים' את האחד יחיד ומיוחד לתוך החשבון, ויזכור שהכל מאתו ית'].

ובזה מבאר מה דאיתא בגמ' (תענית כא.) על נחום איש גם זו, שנקרא בשם זה, כי היה רגיל לומר על כל דבר שבא עליו 'גם זו לטובה', ולכאורה יש בזה תמיהה רבתי וכי מעלתו היא שאמר 'גם זו' או שאמר 'לטובה', הרי וודאי עיקר המעלה על שאמר לטובה... לטובה... ומדוע נקרא 'איש גם זו', והרי אין בשם זה משמעות בפני עצמו, והיו צריכים לכנותו בשם 'נחום איש גם זו לטובה'. אלא ביאורו, כי 'גם' הוא לשון ריבוי כידוע, ומאחר שהיה אומר תמיד 'גם זו לטובה' וראה את השגחתו של הקב"ה בכל דבר, בזה 'ריבה' עוד אחד והפך ממנין 'אלקים' למנין 'אני הו"ה', והפך את הדין לרחמים גמורים.

ומעתה יתבאר מה שנאמר וידבר אלוקים וגו', כי בסוף הפרשה הקודמת כתיב שטען משה כלפי הקב"ה

ומוסיף לבאר בזה את הכתוב (משלי כו ה) 'טובה תוכחת מגולה מאהבה מוסתרת', כי בא לומר, שגם תוכחת מגולה היא טובה, שהרי מוסתרת בה האהבה וגנוו בה החסד והטוב". ובוה יתפרש לשון הכתוב וידבר אלוקים אל משה שדבר אתו קשות והוכיחו על שאמר (בסוף פר' שמות) 'למה הרעות לעם הזה', אך תיכף ומיד ויאמר אליו אני ה' - שגם דברים הנראים בזר לנדרך ובתוכחה דע שבאמת אף בהם 'אני ה' - שורש הרחמים, כי האהבה והחסד והרחמים הנמורים מוסתרים בהם, ואינם אלא לטובה.

אני ה' והוצאתי - האמונה שהכל מ'אני ה'" מוציאה מכל ה'מַצְרִים'

בפרשתן (ו ב), 'וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה'', וכבר עמדו המפרשים לבאר מה היתה הכוונה באמרו אני ה', ומה בא לומר לו בזה, ומבאר הרה"ק מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה ד"ה וידבר) עפ"י מה שכתב בספר 'ש"ך על התורה' כי תיבת א-ל-הים עולה בנימטריא כמניין פ"ו, ואילו התיבות אני הו"ה עולים למניין פ"ז, והיינו שהקב"ה מוסיף אל"ף אחד על 'אלקים' הרומז לדין, ועי"ז נהפך להנהגת שם הו"ה שהוא מקור הרחמים. ומבאר הרה"ק מליסקא עומק הדברים, וז"ל, לדעתי נראה דהכי פירושו, דהיינו אם בא לאדם איזה צער ח"ו או מסתמא הדינים שורים עליו, אמנם צריך לידע שאין שום דבר במקרה ח"ו רק הכל בא מהשגחת הבורא ית"ש, ועי"ז נמתקן הדינים

ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוה לשונו, וממנו נעשה כבד פה וכבד לשון'. והנה באותה שעה היה נראה, כי, אוי מה היה לנו... לא די שלא נתן לו גבריאל ליטול את הזהב עוד דחף את ידו לתוך האש... וגרם לו כאב עצום לאותו זמן, ונזק בלשונו לכל ימי חייו, אמנם, באמת היה זה נס גדול להצילו מגזר דין מות, ולא 'דעה' אלא טובה עצומה, אך שלא כל מוחא (בפרט של נער קטן) סביל דא, ואין ביד כל איש להבין... ובאמת מעשה זה הריהו גם משל על כל חיינו, שנראה כאילו 'דחה דחיתני לנפול', לא די שאין הקב"ה מסייעני אלא אדרבה 'דוחף אותי לתוך ה...', אמנם באמת אין כאן 'דחה דחיתני' אלא 'זה' עזרני, אלא שאין בקוצר שכלנו להבין את ה'מעשה' לאשורו, והרי אנו כתינוקות בהאי עלמא...

ה. והוסיף לפרש עוד בלישנא דקרא 'טובה תוכחת מגולה מאהבה מוסתרת', אימתי מתהפכת לטובה אותה תוכחת מגולה, כאשר האדם מתחזק באמונתו ואומר שאין זה אלא אהבה מוסתרת, ובאמת הרי זה לטובה... ובזה נמתקים הדינים מעליו ורואה בעיניו טובה 'מגולה'.

ו. ביסוד הדברים פירש כ"ק אדמו"ר מקאלוב שליט"א לרפ"ש בהאמור בעניין (ו ה-ו) 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם וגו', לכן אמור לבני ישראל אני ה', שכך אמר לו הקב"ה למשה, שומע אני שהם זועקים אשר מצרים מעבידים אותם ואינם אומרים אשר העינוי והסבל בא להם מידי ה', ולא זו הדרך המביאה לידי גאולה, לכן אמור לבני ישראל שיאמרו אני ה', וכידוע שדיבורי אמונה סגולה נפלאה הם להשריש את האמונה בלב, ובזכות האמונה יצאו משעבוד לגאולה.

באר הפרשה - פרשת וארא

מחיה אותי שלא ארגיש לא מהם ולא מהמונם. וכאשר אדם מאמין באמת שאין בעולם כלום חוץ מהשי"ת, אז כל הדינים נמתקים לו על ידי אור האמונה, ואינו צריך לצעקה ותפילה אלא על ידי ביטחון ואמונה מיד נהיה חסד ה'.

זבוח מבאר את הכתוב 'וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני, שנתכוון לשאול, למה הרעותה לעם הזה, הרי לכבודת המלאכה נחלשה אמונתם, ומתוך חסרון אמונה בוודאי מאבדים את זכותם מלהיגאל... אם כן - שחסרים הם את האמונה למה זה שלחתני להתייגע לריק, הרי בהעדר האמונה לא תהיה ולא תבוא גאולתם המצופה'.

'למה הרעותה לעם הזה' (ה כב), ועל כך השיב לו הקב"ה ולימד אותו היאך להמתיק את הדינים, כי 'דבר זה תלוי בידך' על ידי שיאמין שיד ה' עשתה זאת.

בדברים הללו כתב גם הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע (זוהר חי בפרשת ה"ה בטחו בה')

'תאמינו לי אחי (אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו עלי), אם לא הייתי יודע בעצמי שבכל תנועה שבועולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך היא על כל פרט ופרט, הרי כבר מימים רבים הייתי אובר מן העולם - ממה שעבר עלי מן הרוחק והעוני והצער והגלות והבזיונות, ואחרון הכביד מחמת חלישות הדעת, אך השי"ת עוזר לי שאיני מרגיש בזה, כי בכל תנועה ותנועה הקב"ה

ז. ואכן עיקר העבודה שלא יאבד 'דעתו' ועשתונותיו בבוא קושי והסתרה לידו, כה אמר הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (בריש פרשתו), לבאר את האמור ברש"י (ריש הפרשה) שאמר הקב"ה למשה 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', שבעת הקושי - בבני חיי מזוני ובכל ענין, לא יאבד האדם את דעתו ואמונתו - כי הגם שזה עצמו ה'נסיון' לראות אם עומד באמונתו ונאמנותו אף בעת הסתרה, אבל עבודת האדם שלא לאבד גם את 'דעתו' - שלא ישכח מאין הוא בא ומה תפקידו זה העולם, וזהו אומרו חבל על היכן הם האבות הקדושים, דאילו הם אף בשעה דאבדין - כשאבדו מדרגותיהם בזמני הניסיון עמדו בשלהם, ולא משתכחין - לא היו שוכחים את דעתם מלקבל על עצמם עול מלכות שמים בכל עת וזמן.

המגיד מדובנא זי"ע נשא משלו על מלמד דרדקי שהלך עם תלמידיו במעבה היער, בהיכנסו הורה להם, אם יבוא אליכם כלב רע לא תתפחדו מעמו כלל, אלא תעמדו כנגדו ותאמרו בקול, 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו', ובלחש זה יסתלק הכלב מכם ולא יזיקכם חלילה... ואכן, עברו כמה רגעים וכמה כלבים גבוהים ורמים רצו לנגדם, המלמד נתמלא בחיל וברעדה, והחל נס על נפשו בבהלה מפני הכלבים, תמהו התלמידים ואמרו לו, וכי לא לימדתנו רבינו לומר את הפסוק, מדוע ברח מע"כ כל עוד נפשו בכפו, ולא אמר את הפסוק... ענה להם המלמד ואמר, כששמעתי את קול הכלבים תקפני פחד ומורא ופרח מזיכרוני כל הפסוק, לכן הוכרתי לברוח... אף אנו, בכל עת ושעה הננו מכריזים 'אני מאמין, אני מאמין, אמנם, המבחן אם הדברים נאמרים באמת וחוקקים בלב פנימה - אם ברגע שיבוא לידינו איזה קושי, נשאר צמודים וחוקקים באמונה זו, או שח"ו הכל יפרח מזכרונו.

והנה כתב רבינו בחיי (סוף פרשת שמות) שהגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו תהיה כדמיון גאולת מצרים, וכדכתיב (מיכה ז טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', וכשם במצרים היה 'אתחלתא דגאולה' שהגיע משה רבינו ובישר להם על הגאולה, ואחר כך הכביד השעבוד עליהם מאוד, כך גם יהיה לעתיד לבוא, שיתגלה הגואל ויתכסה 'וכאשר יתקרב הקץ תהיינה צרות רבות ומתחזקות, והוא סימן הישועה לישראל'. ומביא שכן מפורש במדרש (שהש"ר) על הפסוק (שה"ש ב ט) 'דומה דודי לצבי' - 'מה צבי זה נראה וחוזר ונכסה, נראה וחוזר ונכסה, כך גואל הראשון נראה ונכסה וחוזר ונראה וכו', כך גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהן' וכו'. ומסמיך רבינו בחיי את הפסוק שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים קל ו) 'נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר, שהזכיר ב' פעמים 'בוקר', כי אנו ממתנינים ומצפים 'לבוקר', ולאחר שנראה שמתחיל להאיר שוב חוזר ומתכסה ואנו חוזרים וממתנינים 'לבוקר' שני'. ונראה, שכשם שהדברים אמורים לגבי 'גאולת הכלל' כך הם שייכים גם לעניין 'גאולת הפרט', כי פעמים שנראה שכבר נראה האור ב'קצה המנהרה' ומתחיל הגלגל לעלות, אך שוב חוזר ומחשיך ביתר שאת, והלב מתקשה להחזיק מעמד... והרבה צריך להיזהר במצב כזה בבחי' 'דאבדין' שלא יהיה 'ולא משתכחין'...

וכאשר שמעתי רמז נורא מ'בעל אמונה' נפלא, כי קושיא עצומה הוקשה לו בלשון הכתוב (תהילים צב ג) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', מדוע פתח ב' יחיד וסיים ב' רבים, היה לו לומר להגיד בבוקר חסדיך, או לסיים ואמונתך בלילה... והיא קושיא עצומה.

באר הפרשה - פרשת וארא

ה

ולמקללי נפשי תידום – במעלת הבזיונות וההכנעה להציל מכל רעה

בפרשתן (ו יג), 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים', וברש"י, 'צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם'. וכתב

בעין זה ביארו בספרים הקדושים (עיי' שפ"א תרל"ד ד"ה והוצאתי) בהאמור בפרשתן (ו ז) 'וידעתם' כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם ממצרים, כי ידעתם זו - וידעתם כי אני ה' אלוקיכם היא המוציאה את האדם מסבלו, משעבודיו ומיצריו^ט.

אלא, כי אכן אין כל חידוש שיהא האדם מאמין בעת האורה – דוגמת הבוקר, גם בעת החשיכה מצינו רבים המתחזקים באמונה כי תחת החושך טמון אורה טובה וברכה, שהלא אנחנו מאמינים בני מאמינים בה' שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, אבל פעמים שבא על האדם 'גל שני', וגם שלישי בוא יבוא, וכגון, עד שכבר נתרפא מה'מחלה' מבשרים אותו הרופאים על שובה של המחלה, או שבקושי גמר את ה'חובות' ושוב בוקה ומבולקה, נפל עמוק יותר בבור... כדרך שנאמר 'ואנכי הסתר אסתיר', הסתר שאחר הסתר... אז יען האדם ויאמר אוי, אוי, אין לי יותר כח לסבול שוב... ומתיימש לגמרי ממצבו. לזה אמר ואמונתך – היכן היא תוקף וחוזק האמונה, בלילות – לשון רבים, כשהקושי שב וחוזר על עצמו בשנית אז הוא מתחזק ביתר שאת ועוז, זוהי אמונה אמיתית ואיתנה.

אך האמת היא כי אדרבה ריבוי החושך הוא סימן לאור הקרב ובא, וכדברי רבינו בחיי הנ"ל 'וכאשר יתקרב הקץ תהיינה צרות רבות ומתחזקות, והוא סימן הישועה לישראל', על כן חזקו ויאמץ לבבכם, ובל ניפול ברוחנו מגל שני ומ'גל שלישי', ומ'סגר על סגר'... אלא נחזיק באמונת איתן בבורא כל עולמים, ובמהרה נראה בגאולה הקרובה, בגאולת הכלל ובגאולת הפרט, כל חד וחד בדידיה...

ח. אגב אורחא בענין וידעתם כי אני ה', בהכרה כראוי, סיפר רב אחד, שפעם נזדמן לו לשהות ב'דייטשלאנד' והתאכסן בבית יהודי מתושבי המקום, באחד הימים שאל אותו הרב מנין לך כל המזוזות שבביתך, ואימתי בדקתם לאחרונה, ויען בעה"ב, את המזוזות קניתי לפני שנים רבות ב'מאה שערים' בעיה"ק ירושלים, אמנם מאז שהנחתים על דלתות ביתי לא בדקתיים, ואם הרב רוצה 'אכבדהו' בבדיקתם, הוריד הרב את המזוזות ופתחם, ומה מאד השתומם כשראה שאין בתוך נרתיק המזוזה ולא כלום, וישאל בסערת נפשו את בעל הבית, היכן הם המזוזות עצמן, הקלף שבו נכתב 'שמע ישראל - והיה אם שמוע', אמר לו בעל הבית, אה, את ה'הוראות' זרקתי כבר מזמן, כי ידעתי בעצמי כיצד להרכיבם על משקוף הבית - בבערותו כי רבה הבין ש'מזוזה' הינה ה'נרתיק' שמבחוץ, והקלף שמבפנים אינו אלא כמו הדפים המצורפים לכל חבילות המכשירים ורפואות וכדו'... אף אנו נענה אבתריה, אין לנו לשחוק על איש זה, כי פעמים רבות דומה הנהגתנו ממש להאי גברא, שאת פנימיות העניינים 'זרקנו' ושכחנו כבר מזמן, והשארנו לעצמנו רק את ה'בית' שמחוץ לדבר.

ט. והיינו שמלבד שעל ידי האמונה יזכה שיתהפך עליו הכל לטובה, הרי האמונה תוציא אותו מסבלו, שלא ירגיש שהוא שרוי בצוקה ובצרה, שהאיש המאמין אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא, גם בעת חשכות יודע הוא שהכל מהבורא ית"ש ולטובתו, ואף אינו כועס על אחרים שהזיקו לו, מאחר שידוע הוא שהכל בידי שמים, ולא 'פלוגי' עשה לו זאת אלא כך היה רצון ה'. ואינו סובל מקנאה ותחרות, כי יודע הוא שהפרנסה קצובה לו מן השמים, ושום אחד שבעולם אינו יכול להפסיד לו אפילו שוה פרוטה.

והנה נאמר לעיל (ב יג) 'וירא שני אנשים עברים נצים', ופירש רש"י, 'דתן ואבירם, הם שהותירו מן המן', ולכאורה קשה, מדוע נקט רש"י דייקא את דוגמת 'רשעותם' שהם הותירו את המן, ולא נקט שהם המרידו את בני ישראל במחלוקת קרח שנראה כמעשה חמור פי כמה מהשאת המן, ויש לומר, דרש"י השווה שני עניינים אלו זה לזה, כי הם תלויים זה בזה כי אכן אלו האנשים ש'הותירו מן המן' – מתוך דאגת המחר, מה יהיה, ממה נתפרנס, וכלומר שנחסרה מהם האמונה שהפרנסה מן השמים, והם סבורים שהאדם משיג לעצמו בעבודתו ובהשתדלותו, ולכן תמיד דואגים מה יהיה למחר, אדם כזה גם מתמלא רוגז על אחרים ובא לידי דין ודברים על ש'גוזלים' ממנו את פרנסתו, ומהאי טעמא הם הם שני אנשים עברים נצים, הרימו ידיים והכו זה את זה, כי כל אחד מהם נדמה לו שהשני לוקח ממנו. לאידך גיסא, אדם ה'מאמין' אינו בא לידי מריבות עם אחרים, ואף אינו דואג על יום המחרת, וכל ימיו מלאים שלום ושלווה מתוך תענוג ושמחה.

באר הפרשה - פרשת וארא

הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה ויצום) דבר נורא, וז"ל, נראה דרצה להזהירם שלא יבזו המלך, ויתכפרו לו עוונותיו, ולא יבואו המכות עליו בדין. עתה, בין והתבונן, פרעה הרשע העומד ומשעבד שישים רבוא מבני ישראל בעינויים קשים ומרים, ובדין הוא שילקה כהנה וכהנה, אפילו הכי בזכות בזיון מועט - שלא ינהגו בו כבוד כראוי ייפטר לגמרי מהמכות, ק"ו בן בנו של ק"ו לדידן, שאף אם אינו במעמד ובמצב הראוי, עדיין הוא רחוק

מלהיות פרעה או בדומה לו, ובוודאי שע"י הבזיון ייפטר מכל מיני מכות ה"י.

בה ביאר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (ליקושי הרמ"ל מבוא התפילה ה-ה) בלשון הכתוב (תהילים קו יז) 'אוילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו', שיש 'המענים את גופם בצומות ובמקוואות קרים מאוד', אך זאת הוא דרך 'אוילים', כי אילו חכמו ישכילו לדעת ש'אם תכבוש בעסך הלוא טוב לך מאלף תעניתים"', אם

י. שמעתי מתלמידו של הגאון רבי אברהם קלמנוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב אשר שמע מרבו שבבחרותו למד בראדין בישיבתו של החפץ חיים זי"ע, ומדרכו של החפץ חיים היה לעורר רבות להימנות על חברת 'מזהירי שבת' - המה הסובבים בעיר ומזהירים את בעלי החנויות לסגור עסקיהם בערב שבת מבעוד מועד שלא יבואו לידי חילול שבת ח"ו (וע' מ"ב סי' רנ"ו סק"ב שהאריך בזה ובגודל שכרם), ולעיתים אף החפץ חיים עצמו היה יוצא אל השוק בלא לחוס על כבודו. פעם אחת קרא החפץ חיים לרבי אברהם שיתלווה אליו במסע הקודש ברחובות ובשווקים, יחדיו עברו מחנות לחנות והאיצו במוכרים לסיים מלאכתם בזריזות, והנה כאשר הגיעו לאחת החנויות החל 'בעל הבית' לצעוק עליהם ולבזותם ולא נח דעתו עד שסטר להם על לחיים... החפץ חיים שתק ולא הגיב מאומה, וכמוהו גם רבי אברהם, והמשיכו בדרכם ובמלאכת הקודש אשר עליהם. כעבור כמה שבועות הגיע אברך אל החפץ חיים ובכה נוראות כי אשתו מקשה לילד והיא בסכנת חיים ממש, שאלו החפץ חיים האם זהירים אתם באותם ג' דברים בהם נבדקת היולדת (עי' שבת לא:). השיב האיש, הן, מיד אמר החפץ חיים שיקראו לר' אברהם מהיכל הישיבה, כשנכנס אל החדר שאלו הח"ח זוכר הינך את הבזיונות שספגת מידי אותו חנווני, האם מוכן אתה למסור אותם אל האשה הזקוקה לרחמי שמים, והשיב שאכן מסכים הוא, לא עברו רגעים ספורים והנה הגיע קול מבשר לאמור שילדה בן במזל טוב ויצאה מכלל סכנה, וראו כולם עין בעין כיצד זכות הבזיונות הצילה ממוות לחיים כפשוטו.

אמר רבי אברהם, רבינו שתי שאלות יש עימי ואבקש רשות לשאלם, כשנתנה לו הרשות פתח ושאל, א, מדוע ביקש הרבי ממני שאתן אותם הבזיונות, הרי גם הרבי התבזה על ידי אותו בליעל, ומדוע לא נתן הרבי את הבזיונות שלו, ב, אם אכן כה גדול כוחם של בזיונות מדוע באמת הייתי צריך להעניקם לאחרים ולא להשאירם לזכותי. השיבו החפץ חיים על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאלת מדוע לא מסרתי אני את הבזיונות שעברתי, הנה כבר זקנתי ובאתי בימים, וכבר כמה וכמה הרפתקאי עברו עלי בימי חלדי, וממילא אינני נסער 'ואוכל את לבי' אם מבזים אותי, אולם אתה צעיר לימים וכל פגיעה בך מגעת היא עד לעומק הלב פנימה, עד שאינך יכול לעמוד בה, ותדד שנתך במשך כמה ימים ולילות, על כן שכרך מרובה משלי. וששאלת מדוע אמרתי לך לתת אותם לזכות היולדת, כי למה נועדו כל אלו ה'מעלות' אם לא בשביל לעשות טובה לאחרים...

ומכאן חיזוק עצום למי שנתבזה 'כהוגן', ומתוך הפגיעה הנו מרגיש 'מושפל' עד לעומק נפשו, ידע נאמנה כי ככל שיגדל הבזיון כך גדולה היא 'המתקת הדינים' פי כמה וכמה מ'סתם בזיון'...

יא. הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע השתוקק כל ימיו לקיים מצות ציצית בהידור רב, בצמר מארץ הקודש. לאחר מאמצים מרובים שב אחד מחסידיו מביקור בארץ ישראל והביא לו מתנה יקרה מפז צמר נקי ומשובח מארץ הקודש, שמח הצדיק שמחה מרובה, ומסר את האריג לאחד מחסידיו שיתקין לו ממנו טלית קטן נאה ומהודר. אותו חסיד שידע עד כמה חשוב בגד זה בעיני רבו ניגש אל המלאכה בדחילו ורחימו, אבל תקנתו היתה קלקלתו, כי לא הבחין במעשיו, ובעת שעשה את הקיפול לגזור את החור לעשות 'בית הצוואר' פתוח שיוכלו להלבישו על הראש - קיפל את הבגד קיפול נוסף, וכשפתחו חשכו עיניו, כי מצא שני חורים באריג. בראש מורכן ניצב החסיד לפני הרה"ק והגיש את האריג המושחת כשאינו מסוגל לפצות את פיו מבושה ומצער, רק ציפה למה שהגיע לו. פנה אליו הרה"ק מבערשיד בשמחה, ואמר לו בקורת רוח, אכן, שני חורים נדרשו לו לבגד זה, וביאר מיד כוונתו התמוהה, כי פתח אחד נצרך כרגיל בכל טלית קטן - להכניס את הראש, והשני, כדי ללמד את רפאל שלא לכעוס. ואכן 'הוא היה אומר', וכדאיתא ב'אמרי פנחס' (שער טהרת המידות אות כט) בשמו בזה"ל, 'עצה להנצל מן הכעס להאמין ב'השגחה פרטית' על כל האדם והוא מנהיג הכל לטובתו של אדם... ויאמין באמונה שלימה שהכל לטובתו וממילא לא יכעס על שום אדם.

החכם כבוד הרב אברהם הלוי נר"ו שנלמד מדת הענוה מהעפר, שהעפר כל זמן שהוא גם לא יועיל למלאכה, כל שכן לעשות ממנו כלי, וכל יותר שהוא שחוק הוא יותר טוב, כן האדם". ואני אומר שלזה אמר 'נפשי בעפר לכל תהיה' - שכל יותר שיקבל הבזיונות תתעלה נפשו יותר¹⁰.

אתה שומע חרפתך ואינך משיב הלוא טוב לך מאלף עיניים¹¹.

בתב ב'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ג למ) וז"ל. 'נפשי תידום' - כיצד אפשר שיהיה דומם, ולא ירגיש, ע"י שיהיה מורגל כבר כל כך לקבל הבזיונות, כעפר שהוא מוכן לקבל דריסות בני אדם עליו תמיד. ואמר

הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע סיפר עובדה זו כמה פעמים. ואחת מהם, כשנתכבד להיות סנדק בברית בשעה מוקדמת ביותר, ולשם כך נאלץ להקדים במיוחד את תפילת השחרית עם תלמידי הישיבה, ולבסוף, בהגיעו למקום עריכת הברית המתינו זמן רב למוהל, אז סיפר את העובדה הנ"ל, כמי שבא לומר אין לנו להתמלא רוגז וטרוניא, הנה טרחנו כל כך להגיע בזמן בדיוק נמרץ, ויכניסו את הילד בבריתו של אברהם אבינו בעיתו ובזמנו בלא עכבות, ולבסוף עלינו להמתין עבור המוהל...

בפעם אחרת היה זה בליל ש"ק לאחר עריכת השולחן אשר לפני ה', בשנים שהטיש ארך כשבע שמונה שעות, וה'אמרי חיים' שב לביתו חלוש ותש כח, בחוץ היה גשם וקור ומשום מה לא הגיע הגבאי שהמפתח ברשותו - לפתוח את הדלת, ונאלץ להמתין מחוץ לביתו זמן ניכר עד שהגיע הגבאי, אך לא כעס ח"ו ולא קצף במאומה, כי אם הפטיר בניחותא באזני הנוכחים אספר לכם את העובדה בהרה"ק רבי רפאל מבערשיד, אח"כ, הפטיר - 'קודש קדשים, ווי נעמט מען אזא מדרגה אין קדושת המידות, די מעשה רעש'ט מיך איבער א סאך א סאך מער ווי מופתים' (היכן נוטלים מדרגה גבוהה כזו של קדושת המידות, העובדה הזו מרעישה אותי הרבה יותר ממופתים).

בהזדמנות לאחר שסיפר את העובדה הוסיף לפרש את התפילה (שחרית לר"ה) 'לכובש כעסו בדין', מי שהוא כובש כעסו יכול לעמוד לפני ה' בדין, ללא שום פחד, כי יש לו טענה צודקת - אם אני בשר ודם מסוגל לכבוש את כעסי, הרי ק"ו אלף אלפי ורבי רבבות פעמים יש ביד הקב"ה לכבוש את כעסו ולדון אותי לטובה (שרפי קודש, עמו רמ"ה).

יב. הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרימישלאן זי"ע ערך פעם סעודת הודאה גדולה, ומשנשאל 'הודאה' מה זה עושה, הרי לא חולי ולא נס אחר היה כאן, הסביר להם הרבי שיש לו בקבלה מאבותיו הקדושים, שאם נגזר על אדם חולי מסוכן - ויש לו זכות עצמו או זכות אבות, ממירין לו את החולי לבזיונות ובושות, והנה היום ביזה אותי מאן דהו בבושות נוראות עד עמקי הנפש, נמצא שניצלתי על ידי זה מחולי ומכאוב, על כן עלי לעשות סעודת הודאה, ככל חולה שנתרפא מחוליו, כי אינני שונה ממנו, ואדרבה ביותר מוטל עלי החיוב להודות, שלא רק שנתרפאתי מחולי, אלא ניצלתי שלא חליתי כלל. לפי זה אמרו, שהמבייש את חבירו ומנע ממנו 'חולי', הריהו כרופא גדול - שמרפא את האדם בלא שום כאב וייסורי הגוף, אולם עליו נאמר (קידושין פב.) 'טוב שברופאים לגיהנום'. וכמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט.) 'המבזה את חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא'.

יג. וכן מצינו בפרשתן דכתיב (ט לא-לב) 'והפשתה והשעורה נוכתה, כי השעורה אביב והפשתה גבעול. והחיטה והכוסמת לא נוכו כי אפילות הנה' וברש"י, 'השעורה אביב - כבר ביכרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעוליה. כי אפילות הנה - מאוחרות ועדיין היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה'. ורמז יש בדבר, כי אדם הקשה העומד על שלו, מבלי יכולת לכוף עצמו בפני חברו (לוותר בעת הצורך), הרי הוא לוקה הרבה ומאבד טובה בחייו. אבל מי שהוא רך כקנה לפני כל, אינו נשבר מהתלאות הבאות עליו, ויכול לעמוד בכל מצב שהוא. ובפירושו אמרו בגמרא (סנהדרין צב.) אמר רבי אלעזר לעולם הוי קביל וקיים, ופירש"י, הוי עניו ותחיה. יד. בפרשתן (ו כו-כח), 'הוא אהרן ומשה וגו', הוא משה ואהרן. וברש"י 'יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד', ולכאורה צ"ב, כיצד שייך שיהיו שני בני אדם שקולים כאחד ממש, והרי קיימא לן ש'אי אפשר לצמצם'... וביארו (בהוספות 'אמרות טהורות' מנכדו של הרה"ק מנעמרוב, הובא כהערות על ספר 'שברי לחות' להרה"ק מנעמרוב) שאכן כל עוד שכל איש חשוב בעיני עצמו והוא תופס 'מקום' ושיעור, אז 'אי אפשר לצמצם' - להשוותו ולדמותו לאחרים, אבל משה ואהרן שהיו בתכלית ההכנעה והשפלות, וכמו שאמרו 'ונחנו מה' (להלן טז ז), שהיו בטלים בעיני עצמם לגמרי, בהם שפיר ניתן לומר שהם שקולים כאחד.

באר הפרשה - פרשת וארא

ה"טו, למען נדע את הדרך אשר נלך בה בכדי לצאת לחירות עולם מיצרנו הרע.

וביאר האר"י הק' (פרי עין חיים חג המצות פ"ו, וע"ע זוה"ק וארא כ"ט): כי עשרת המכות המה מכוונים כנגד 'עשר ספירות', ומחשב והולך ממטה למעלה, מה'ספירה' והמידה התחתונה והנמוכה עד לספירה העליונה, וכלומר, שמכת דם באה לזכך מידת 'מלכות', לאחר מכן שלח הקב"ה מכת צפרדע לטהר מידת 'יסוד', וכן כינים כנגד מידת 'הוד', וכך על זה הדרך (ובזה נותן טעם מדוע נחלקו המכות ונכתבו בב' פרשיות, שבע בפרשתן פר' וארא, ועוד ג' בפר' בא, כי גם עשר ספירות מתחלקים לג' ראשונות, חכמה בינה ודעת, ולג' מידות אחרונות שהם חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד ומלכות).

ואף שאין לנו עסק ב'נסתרות' נביא ממה שנתבאר בספה"ק על דרך העבודה בעניין מכות דם וצפרדע, שהם ממש מעניינא דיומא"י ימי השובב"ם, וכדלהלן.

למכה מלכים גדולים כי לעולם – עניין המכות לדורות עולם **איתא בזה"ק (פר' בא לו):** לפרש מה שנאמר (ישעיה יט כב) 'ונגף ה' את מצרים נגוף וַרְפוּא', 'נגוף למצרים ורפוא לישראל', וכלומר שכל מכה ומכה היתה לנגוף ולהרע למצריים, ובר בבר היה בזה רפואה וטובה גדולה לישראל [וכגון מכת דם שממנה העשירו בני ישראל (שמו"ר ט י)]. ונתבאר בספה"ק עומק הכוונה, כי הנה בני ישראל היו משוקעים בטומאת מצרים, ועשרת המכות טיהרו וזככו את ישראל והחישו להם רפואה לנפשותיהם למען יוכלו להינאל ממצרים.

והנה התורה הקדושה היא נצחית וכל האמור בה שייך לדורות עולם, וגם בימינו אנו 'עשרת המכות' מטהרים את בני ישראל להצילם מן יצרם הרע שזהו 'שעבוד מצרים' בזמן הזה. ומעתה עלינו להתבונן בתוכן הפנימי של אותם המכות הכתובים 'בספר מלחמות

עוד במעלת ההכנעה אמר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שהנה כתיב בפרשתן (ח יד) שניסו החרטומים להוציא את הכינים מן הארץ ולא יכולו, ופירש רש"י 'שאינן השד שולט על בריה פחותה מכשעורה', ואמר הרה"ק כי רמז יש בדבר, שמי שמקטין עצמו עד שהוא 'פחות מכשעורה' אין המזיקים יכולים לשלוט עליו... ואילו הרה"ק האמרי חיים זי"ע אמר בלישנא דקרא (ח יח) 'אני ה' בקרב הארץ', שאני ה' שוכן בקרב אותם האנשים הנמצאים 'בארץ'... (ליקוטי אמ"ח).

טו. דבר נחמד כתב הרה"ק ה'שארית מנחם' מווישווא זי"ע (ד"ה ואהרן) על האמור בפרשתן (ז א) 'ואהרן אחיק יהיה נביאך' שראשי התיבות הם כמו ר"ת של ג' פסוקים דלהלן. א. 'והאלוקים יבקש את נרדף' (קהלת ג טו), ב. 'והאכלתיך נחלת יעקב אביך' (ישעיה נח יד), ג. 'וכנה אשר נטעה ימינך' (תהילים פ טז). ומרמז בזה, כי על ידי 'הרדיפות' באים הצדיקים למדרגות גדולות ונשגבות. ומחמת שרדפו את אהרן, וכמו שנאמר (במדבר טז יא) 'ואהרן מה הוא כי תלינו עליו', על כן זכה להיות 'נביאך'. ועל דרך זה אצל יעקב שסבל מרורות ונרדף על ידי עשו אחיו ומלבן, שבגין כך זכה לנחלה בלי מצרים שע"ז נאמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך, כי והאלוקים יבקש את נרדף. וזהו הרמז גם בכתוב 'וכנה אשר נטעה ימינך' - כי כל אותו מזמור מדבר על הרדיפות העוברות על כלל ישראל, שמחמתם יזכו לגאולתם ולגדולתם. ועל כך נאמר (תהילים קיט קסה) 'ואין למו מכשול', ואין ר"ת ו'אלוקים יבקש א'ת נ'רדף, שמי שהוא נרדף מובטח לו שאין למו מכשול...

טז. וכפי שהגיד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שב'קאצק' אמרו, שבפרשיות אלו של גלות וגאולת מצרים יש לעיין בהם כב'הלכה ותוספות קשה' (אמרי הרי"ם שמות).

יז. והרי זה שייך גם לחודש שאנו עומדים בו – חודש שבט, וכדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ליקוטי אמ"ח שבט) 'חודש זה מכוון כנגד מידת יוסף הצדיק' (כי י"ב חודשי השנה הם כנגד י"ב שבטים, ומצינו בספה"ק אופנים הרבה לפרש כל חודש לאיזה שבט הוא שייך, ואחד מהדרכים הוא שהם לפי סדר הולדת השבטים, עי' בסידור יעב"ץ שער הגיאת אות א', וא"כ חודש שבט שהוא החודש העשתי עשר מניסן הרי הוא מכוון כנגד יוסף שהוא הבן הי"א של יעקב אבינו), ועפ"י"ז מבאר ה'שפת אמת' מה שכתב זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' (ספר הזכות לט"ו בשבט) כי שבט ר"ת שלום ברכה טובה, כי מידת הקדושה נקראת 'טוב' [וכדכתיב (ישעיה ג י) אמרו צדיק כי טוב], וכן 'ברכה ו'שלום', שעל ידי שמירת מידת הקדושה כדבעי זוכים לשלום ברכה וטובה.

ואילו הרה"ק ה'פרי צדיק' (לר"ח שבט) הסמיך חודש שבט לעניין מידת הקדושה, מהא דאיתא בספר יצירה (פ"ה מ"ב) שאות צ' הרומזת לצדיק יסוד עולם שייכת לחודש שבט.

שמסרו נפשם על קידוש השם, כאשר נכנסו לתוך התנורים, ללמדנו שלשמירת הקדושה נדרש מהאדם מסירות נפש עד ש'יכנס לאש' מבלי תירוצים ופקפוקים, ולא יעבור על רצון קונו². ואכן מצינו ב'פרק שירה' (סוף פ"ד) 'צפרדע אומרת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', הוא הפסוק המורה על ייחוד שמו ית' עד מסירות נפש, שזהו עניינה של מכת צפרדע, וללמד על בחי' מסירות נפש בשמירה על כל גדרי הקדושה.

אמנם לעומת זאת כבר אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני קפב) שאותם הצפרדעים שנכנסו לתנורים נעשה להם גם ולא מתו, ופירש החוקני 'לפי שמסרו נפשם למות על מצוות הקב"ה, והיינו מעמא כי מי שמשבר את מבעו לעשות רצון קונו הרי זוכה הוא לניסים שמחוץ לדרך הטבע, ואין כח ל'טבע' לשלוט עליו.

עוד יש ללמוד מ'פרשתא דא', וכמו שדייק הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שרק במכה זו מצינו ש'ותבאש הארץ', והרמז בזה, כי העצה כנגד תאוות רעות הוא שימאסם בעינינו עד שיהיו כדבר סרחון המעלה צחנה ובאשה³.

תחילה, מה שמרומז במכת דם, שהנה איתא בזה"ק 'מלכות פה', והיינו שמידת מלכות מכוונת כנגד פה האדם, ונמצא שהמכה הראשונה שהביא הקב"ה על המצריים היה בכדי לטהר את הפה מכל דבר איסור וטומאת הפה⁴. וללמדנו כי תחילה וראש עלינו לתקן את הפה ולשמור על 'ברית הלשון', ולהתרחק ביותר מכל דיבור שאינו נקי וטהור בתכליתו, וכבר מצינו בדברי חז"ל שהפליגו נוראות בעונשו של מי שמפקיר את פיו ומנבל לשונו רח"ל⁵.

וז"ל הגר"א בפירושו למשלי (פ"ג ג) 'שומר פיו נוצר נפשו', שהפה הוא שמירה לכל הנפש, וזהו שאמרו (ברכות יז) 'שמור פיך מכל חטא', שע"ז תתקדש ותטהר עצמך מכל עוון. אבל מי שמרחיב שפתיו אע"פ שיש לו נפש טובה ועושה מצוות הרבה וכמה גדרים, הפיו יהיה לו מְחַתָּה [לשון שבירה] לכל. ובאבן שלמה פ"ז אות א' הוסיף, 'וכל תשוקתו לדבר מצוה מתבטל ע"ז'.

ומהמכה השניה, מכת צפרדע, שהיא כנגד מידת 'יסוד' שהיא מידת הקדושה, נלמד כאן כמה יסודות בשמירת דרכי הקדושה, שהנה רק בצפרדעים מצינו

יח. ובכלל זה הוא טהרת הפה מלשון הרע, וכמו שכתב ב'פרי מגדים' (או"ח סו"ס תרפ"ה, גם בספרו ספר המגיד ח"ג שובבי"ם) שפרשיות השובבי"ם פותחים בתיבת 'ואלה שמות' - ואלה נוטריקון ואבק לשון הרע... כי בשבועות אלו יש להיזהר מכל דנדוד חטא הלשון, ובמשנה זהירות מלשון הרע ואבק לשוה"ר, וכבר נודע שהנהגת הקדושה תלויה בטהרת הפה.

ובענין זה נביא את דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פרשת מצורע תר"ג) שאין לך גרוע מהמדבר לה"ר, כי המצורע שנצטרע על דיבורי לה"ר משתלח חוץ לג' מחנות, ואילו הטמאים משתלח רק מחוץ לאחד או ב' מחנות (פסחים סח). יט. נוראות מצינו על חומר 'חטא הלשון' - עד היכן ירד מטה מטה אם לא ינצור לשונו מדבר רע. וכה אמר הגר"א (חומש ע"פ הגר"א, מובא גם בס' פנינים משולחן הגר"א) בפ"י הפסוק (בראשית לט יב) האמור באשת פוטיפר 'ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי', דלכאורה צ"ב מהו 'לאמר' - מה היה לו לומר, אלא, כי רשעה זו רצתה שיוסף יטמא את פיו ויחזור בפיו על דבריה, ביודעה שאחר שיטמא את פיו ח"ו כבר לא יוכל לה להתנגד אפילו על העבירה עצמה. כ. לימוד נפלא מלמדנו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בפרשתו) וז"ל, איתא במדרש (שמו"ר י ג) איך היתה הצפרדע נכנסת לתוך בתיהם של גדולים העשויים משיש, אלא שהיה אומר לשיש עשה לי מקום שאעלה ואעשה רצון בוראי והיה נבקע השיש. ועל דרך זו צריך כל יהודי לומר ללבו האטום כאבן, התבקע כדי שאעשה רצון בוראי... התבקע כדי שאעשה רצון בוראי... שאפילו בשביל הצפרדע נבקע השיש בלכתה לעשות רצון הבורא ית"ש. כא. וכך ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ט ד"ה ובמ"א) 'ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחרך', לא יראה - ס'זאל דיר נישט געפעלן (לא ימצא הדבר חן בעיניך), אלא התקדש עד שתמאס את הרע...

הנה כתיב בפרשתו (ו ז), 'והוצאתי אתכם סבלות מצרים', ופירש ה'שפת אמת' (תרל"א ד"ה והוצאתי) בשם זקנו ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שכך אמר הקב"ה - אוציא אתכם ממה שאתם רגילים לסבול את טומאת מצרים, כי כל עניין הגלות הוא מה שמתרגל לחיות תחת שלטון הרע, וסוד הגאולה הוא שמרגיש בעצמו שאינו מוכן להמשיך יותר בדרכו הרעה. ומסיים וז"ל, והוא עצה היעוצה לכל איש ישראל על ידי שמרגיל עצמו להיות שונא הרע בתכלית השנאה וכו' וזה התחלת הגאולה, עכ"ל.

בקול גדול לעזרה, כי האש בוערת ומתלקחת ולא עת לחשות... כך בענייני 'יסוד' צריך לצעוק אל ה'יב.

וה'זעקה' גופא² היא ה'יראת שמים' הנדרשת מהאדם³, וכמו שאמרו הקדמונים ליישב כיצד אנו מתפללים בכל יום (בברכות השחר) 'ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועוון', והרי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', אלא שהבקשה עצמה היא היא

הוסיף הרה"ק ה'באר משה' זי"ע מאו"רוב לדקדק בלשונות הכתובים, כי בכל המכות נאמר הלשון בתפילתו של משה 'ויעתר' ורק בצפרדע כתיב (ה ה) 'ויצעק', כי על האדם לצעוק אל הקב"ה, אלא ה' הצילני נא מיד היצר המתגבר עלי בעניינים אלו, ואין די ב'תפילה'. משל למה הדבר דומה, למי שפרצה דליקה בביתו, שאינו יוצא לבקש משכניו בלשון רכה ונעימה שמא יואילו בטובם לכבות את השריפה, אלא צועק

בדרך זה ביאר בספר 'נתיבי ישורון' בנוסח הסליחות 'במטו מינך ברחמך דנפישין וכו' עד דלא נהוי גמירא בשביא' כי 'גמירא' הוא מלשון 'לימוד' (והוא ע"ד שמצינו בש"ס פעמים רבות לשון 'גמירי'), וכלומר, שהקב"ה ירחם עלינו להוציאנו מהגלות בטרם 'נתלמד' ונתרגל אליה.

כב. פשיטא ואין צריך לומר שכל זה צריך להיות מתוך שמחה, וגם ה'זעקה' גופא לא תהא בעצבות ח"ו, וכמו שכבר הבאנו ש'שובב' ר"ת שמחים בצאתם וששים בבואם...

ובזה ביארו הא דאיתא בגמ' (עירובין נד.) 'אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא חטוף ואכול חטוף ואישתי, דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי', שבא לומר ש'חטיפת' וריבוי התורה והמצוות תהא מתוך שמחה, וכמו בבי הלולא (בית חתנות) שם המסובים אוכלים ושותים לקול צלילי זמר המנעימים שירה וזמרה, כך על דרך זה ירבה בעסק התורה ועבודת השי"ת מתוך שמחה וצהלה על שזוכה לעשות רצונו ית', ולא מתוך לחץ עצבים ונערווען ח"ו...

כג. ודע, כי כשאדם זועק 'וטהר ליבנו לעבדך באמת' ונאנח ממעמקי לבנו על גודל ריחוקו מהבורא ית' ומעבודת הקודש הרי 'זעקה' זו עושה רושם גדול בשמים ומזעזע ע"י את כל העולמות, כי אין בידינו להשיג אפילו כ'טיפה מן הים' עד כמה חביב לפני הקב"ה הרצון וההשתוקקות לעשות רצונו.

וכך פירש הרה"ק ה'אור לשמים' בדברי רש"י בריש פרשתן (ו ג) 'וארא - אל האבות', ובפשוטו תמוה מאוד מה חידש רש"י בדבריו אלו, והרי מקרא מלא דיבר הכתוב 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב', ומי אינו יודע שאברהם יצחק ויעקב הם המה האבות הק'. וביאר כי 'אבות' הוא מלשון 'רצון' (כמו 'ולא אבה לשלחם', להלן י כז), והכי קאמר רש"י, שהקב"ה מתגלה לכל מי שרוצה ומשתוקק לכך, וכלשון קדשו הגם שעדיין אינם עובדים להשי"ת רק שיש להם רצון טוב לזה - יהיה להם גם כן גילוי ית"ש (וכע"ז ביארו בהרבה ספה"ק).

הפליג בדבר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (שמות ד"ה ותעל) לבאר בלשון הפסוק (ב כג) 'ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה', וז"ל, מה שיהודי צועק לה' מעומק לבו על יצר הרע שמתגבר עליו ומבקש להמיתו חשוב ומקובל לפני הקב"ה עוד יותר מן העבודה, היינו מן העבודה עצמה. עכ"ל.

וכבר איתא מהרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (חנוכה אות נו), שהרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע שאל את האר"י הק' שהנה מצינו (ירושלמי ה ד) שפרתו של שכנתו של רבי אלעזר בן עזריה הייתה יוצאת ברצועה שבין קרניה, ומחמת שלא מיחה בשכנו נקראת על שמו, ונחשב לו הדבר כעוון, והושחרו שיניו מרוב התעניות שהתענה לכפר עוונו. ושאל מהרח"ו אם על סרך עוון כזה התענה ראב"ע כל כך הרבה צומות, מה נענה אנן אזובי הקיר - אשר אין מתום בבשרנו מרוב פשעינו, ויען רבינו האריה"ק, כל זה בדורות הקודמים, אבל בזמן הזה בחשכת הגלות אף צעקה ואנחה אחת הבאה מעומק הלב נחשב כתעניות רבות בשנים קדמוניות.

הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע אמר, שמי שיש לו דאגה במילי דשמיא, שמרגיש שהוא רחוק מעבודת ה' באמת, אל יספר זאת לאחרים, כי כבר אמרו חז"ל (יומא עה.) על הפסוק (משלי יב כה) 'דאגה בלב איש ישיחנה' - ישיחנה לאחרים, שעל ידי שמספר לאחרים את דאגתו הרי היא נחלשת עד שמסתלקת הימנו לגמרי, ומאחר שדאגה במילי דשמיא טובה והגונה היא על כן אל ישיחנה לאחרים בכדי שלא תתבטל, אלא אדרבה, תישאר אצלו ותקונן בליבו... (הובא בלקוטי יהודה על יומא שם).

כד. עוד מיסודי 'יראת שמים' הוא עשיית גדרים וסייגים להרחיק את האדם מן העבירה, ורמז לה הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בפרשתן (ט כ) 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים', והיינו,

ירא"ש, כלומר, שעצם הבחירה להתפלל ולבקש על כך נחשבת כמו שבחר כבר להיות 'ירא שמים', ותפילתו מתקבלת (מהרש"א ברכות י. ד"ה הטאים, עיי"ש, ועיין חזון איש או"ח רנ"ו ע"א ד"ה דברים ה' כ"ו).

שובו בנים שובבי"ם - זמן תשובה לכל עומדים אנו בימי ה'שובבי"ם', ימים שיש בהם חפץ, ימים שהקב"ה מגלה שהוא חפץ בנו אף אם הרחקנו נדוד עד מאד^{כה}, כה כתב ה'פרי מגדים' בספר

שירא שמים אינו מסכים שבניו וב"ב יסתובבו בחוץ ברחוב ובשדות (מחמת גדרי קדושה)... ומכניס את ב"ב אל הבית להישמר בקדושה.

על כולנה הוא ההתבוננות ושימת לב, וכמו שכתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע לנכדו הבח' מוה"ר מנחם נתן הי"ד, וז"ל. ב"ה, א' פר' בא. לנכדי היקר מ' מנחם נתן שי"... ואשר כתבת לכתוב לך בענין יראת שמים, הנה אתמול נקרא בפרשה (וארא) 'הירא את דבר ה'" (ט כ) וכתוב (פסוק כא) 'ואשר לא שם לבו וכו', משמע כי ענין יראת ה' היא לשים לב לכל דבר, שלא לעשות דבר שלא יהיה לרצון לפני אדון כל, ולהאמין כי מלא כל הארץ כבודו, ובזה משיגים יראת שמים, זקינך הדו"ש, חי"ק.

וכבר כתב המסילת ישירים (פ"ב) 'וההולך בעולמו בלא התבוננות אם טובה דרכו אם רעה, הרי הוא כסומא ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו וודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו'.

כי באמת תימה רבתי היא על אנשי מצרים, הרי כל אותם הימים המה ראו עין בעין היאך שמתקיימים דברי משה אחת לאחת, והדעת נותנת לחוש לדבריו ומדוע לא הכניסו כולם את מקניהם לתוך הבתים למען לא ינוקו בברד, ואף אם לא האמינו בודאי לדבריו, אך על כל פנים מדוע לא חששו מן הספק, ותגדל הפליאה ביותר על פי מה שמצינו במדרש (שמו"ר יב ב) 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה אמרו רז"ל זה היה איוב, ואשר לא שם לבו זה היה פרעה ועמו', ונמצא שבכל ארץ מצרים לא נמצא רק איש אחד שהאמין שעתידה מכת ברד לבוא עליהם. אלא שאף שידעו בשכלם אך ליבם רחק מהם ולא התבוננו בלב.

וכך גם בענייני יר"ש שכולנו חכמים וכולנו נבונים, אך הידיעה נשארת במח ובראש ואינה מחלחלת ויורדת ללב, ועל כך נאמר (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך', שאין די בידיעה כי אם בהתבוננות בלב. וכבר פירשו בלשון הכתוב (במדבר כד כ) 'ראשית גוים עמלק' שזה דרכו של עמלק הרשע לומר כי די ב'ראשית' - שידע בראשו ואין צריך גם להחדיר זאת בלב.

כה. בשנת תש"כ אירע מעשה נורא (אשר התפרסם בזמנו ברחבי תבל), הרה"ק ה'אמונת אברהם' מפיטסבורג זי"ע הוצרך לנסוע לניו יורק, ונסע במטוס כשנלוו אליו שמונה איש ממקורביו, באמצע הדרך אירע תקלה במטוס וכבר הודיעו לנוסעים כי עליהם להתכונן לקראת... ל"ע, אך בחסדי ה' נמצא בקרבת מקום איזה שדה תעופה קטן (עירפאר"ט) וברגע האחרון הצליחו לרדת שם בשלום. כאשר יצאו מן המטוס כבר הגיע זמן תפילה ותרו אחר מקום ראוי להתפלל, וכשראו ראו בסמיכות אליהם כמה מעובדים ניגשו אל אחד מהם וישאלוהו היכן יש מקום ראוי להתפלל בו. מיד כששמע את שאלתם נפל הלה ארצה והתעלף. לאחר שהעירו אותו והשיבו רוחו שאלוהו מה זה ועל מה זה, סיפר להם, כי אף שנראה כגוי גמור אך יהודי כשר הוא מבטן ולידה, ומוצאו ממשפחה חסידית בווייליאמסבורג, וסר מן הדרך רח"ל עד שנתגלגל למקום הזה במחיצת גויים גמורים ללא שום זיקה ושייכות ליהדותו. והנה אתמול בשכבו על יצועו נגלה אליו אביו ז"ל בחלום הלילה ודרש ממנו שיאמר אחריו קדיש כי היום הוא יום השנה (יא"צ) שלו, אמרתי לו, אבי היקר, 'מה יתן ומה יוסיף' הקדיש שלי מתוך מצבי השפל, אך אבי עמד על שלו, כי זקוק הוא לקדיש לטובת נשמתו. הוספתי לשאלו, כיצד אומר קדיש כאשר הנני נמצא בארץ רחוקה ונכריה, החזיר לי אבי - ואם אשלח לך יהודים שיתפללו האם תאמר קדיש, והשבתי, הן. ומפני כן התרגש כל כך כשראה תשעה יהודים 'נופלים מן השמים' כי הנה שלח לו אביו כאשר אמר למען יוכל לומר את הקדיש. סוף דבר שאותו יהודי התעורר ושב בתשובה שלימה לכור מחצבתו.

הבה נתבונן קימעא במעשה זה, מפני מה התעורר כל כך אותו אחד שהיה כה רחוק משמירת הדת, אין זאת אלא מפני שראה לנכון כי על אף שהוא מנותק לגמרי וירוד ושפל ברוחניות עדיין יש חשיבות יתירה ל'קדיש' שלו, עד שאביו נגלה אליו מן השמים להתחנן בפניו שיאמר קדיש. ועל דרך זה ייאמר לדידן, עד כמה עלינו להתעורר כאשר אבינו מלכנו מבקש מאתנו שובו בנים שובבים, ואף אם הרחקנו לכת עדיין מצפה הוא עלינו, וכל מעשה טוב שאנו עושים יקר הוא בעיניו עד מאוד.

באר הפרשה - פרשת וארא

למקום, והקב"ה מרבה לסלוח כאב המתרצה תמיד לבנו אף אם שב וחטא כמה וכמה פעמים. והוא מאמר הקרא, שובו בני - אף שהייתם כבר 'שובבים', ואשתקד בימי השובבים חזרתם בכם ממשובותיכם. מכל מקום כעת שובו אלי פעם נוספת ואקבל אתכם באהבה.

והזמן גרמא להתחזק בעסק התורה², וכמו שכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (סוף פר' ויהי), וז"ל, מי שנוגע יראת ה' בלבבו צריך להתאמץ בכל יכולתו ולעשות תשובה וכו', ובפרט בימי פרשיות של שובבים המסוגלים לכך וכו', ועיקר התשובה היא ע"י תורה ותפילה³ וצדקה כל אחד ואחד לפי יכולתו, ובפרט

'המגיד' (ח"ג עמ' קס בד"ה הנה) כי ג' פירושים יש לתיבת 'שובב', א. מרד. ב. שבירה. ג. גירוש. כלומר אף החוטא שכבר מרד בה', ושבר את עצמו כלומר שנעשה בעל מום ע"י חטאיו, ואף גם זאת שנתגרש ממחיצתו של הקב"ה - לכולם יוצאת בת קול שובו בני שובבים⁴.

ומוסיף הפמ"ג שאף אם כבר שב בתשובה וחזר למרדו, אל יאמר היאך אשא פנים לשוב בתשובה בשנית ובשלישית וכו', כי רק העבד באהון אין תרופה - אם בנר בו פעם אחת ושתיים יגרשנו עולמית ולא יתן לו לחזור ולהתפייס עמו, משא"כ בן עם אב המקבלו בכל עת ששב, וזהו 'שובו בני שובבים'. כי אנו 'בנים

כו. מעשה ב'דרשן' שהובהל לעמוד ולדרוש דברי חיזוק לפני חבר נופלים, שנפשם הייתה שבורה ורצוצה מרוב בלבול וייאוש ל"ע, מה עשה הדרשן, עלה על הבימה והראה לפני קהל ועדה שטר של מאה \$ (דולר), ושאל בקול גדול, מי הוא ואיזהו הרוצה את השטר יגביה עתה את ידו הימנית למעלה למעלה. כמובן שהכל הגביהו את ידם, נטל הלה וקימט את השטר (מבלי לקרוע אותו) ושוב שאל 'מי רוצה את השטר' והכל הגביהו את ידם לאות כי חפצם ורצונם בשטר זה. הכניס הדרשן את השטר לבוץ, ושוב שאל 'מי רוצה את השטר' והכל הגביהו את ידם לאות כי רצונם ומאוויים בשטר זה, הלך הדרשן 'דרך' ורמס בשתי רגליו את השטר, ושוב שאל 'מי רוצה את השטר' והכל הגביהו את ידם לאות כי חפצם ורצונם בשטר זה, שאל אותם, איני מבין אתכם, והרי שטר זה מקומט מטונף ומלוכלך (מבוץ וטינוף ומדריסת מנעלים), אמרו לו, א הונדערטער בלייבט א הונדערטער (שטר בן מאה נשאר בן מאה בכל אופן) ולא נגרע מערכו מאומה... נתקמט - ניישרו, נתכלכך - ננקה אותו, נדרך ונרמס בשתי רגלים - נגביהו ונסדר אותו כראוי לו. עתה אמר ה'דרשן', נו, רבותי, אם הנכם מבינים שהונדערטער נשאר הונדערטער, מדוע לא תבינו שאידישע נשמה בלייבט א אידישע נשמה (נשמת יהודי נשאר 'נשמה' יהודית) בכל אופן ומצב, תמיד אפשר להגביה, לנקותה ולהשיבה למצבה הטוב כמות שהייתה. כי עצם מהות היהודי אינו משתנה לעולם... אלא שאם נתרחק - יחזור ויתקרב לבורא כל עולמים.

כז. הנה עומדים אנו בפתחו של חודש שבט, וכתוב (דברים א ג-ה) 'ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש (שבט) באחד לחודש... הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר', ואמרו צדיקים (לדורותיהם) שהשפעה רבה לדורות עולם ניתנה לימים אלו, להתחיל ביגיעה חדשה, בהתחדשות בהתמדת התורה מר"ח שבט והלאה, כי ב'ביאורו' של משה השפיע שבכל שנה ושנה יבוא ביום זה מן השמים 'בהירות' בתורה לכל אחד מישראל.

ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר דביום זה נפתחים כל מעיינות החכמה, וכל דבר חידוש שתלמיד וותיק עתיד לחדש במשך כל השנה נמשך מהאי יומא, על כן, על כל אחד לעורר את נפשו בלבו מזה היום והלאה בהתחזקות בתורה. ומשמיה דהרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (י"א בשם ח"י הרי"ם) מתאמרא, שיש בידו להרגיש חילוק בין דברי תורה שהתחדשו מקודם לר"ח שבט, לבין אלו שהתחדשו תיכף לאחר ר"ח שבט.

כח. ואל תאמר הן כבדו עוונותיי ומי אני שישמע א-ל לתפילתי, כי כך כתיב בפרשתן (ח טז) 'ויאמר ה' אל משה השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה הנה יוצא המימה', ונוראות איתא במדרש (שמ"ר יא א) היה פרעה רוצה לעסוק בתפלה, אמר הקב"ה למשה, עד שלא יצא - לך והתייצב לפניו. ומעתה, אם זה הרשע - פרעה ששעבד שישים רבוא מבני ישראל ורחץ בדמם של בני ישראל וכו' מכל מקום תפילתו תצילנו מן המכות, אשר היו מגיעים לו ביושר... עד שהוצרך הקב"ה להזהיר את משה שיבוא אל פרעה קודם שיתפלל, ק"ו בן בנו של ק"ו לבר ישראל שיכול לפעול בתפילתו גדולות ונצורות, כי אף הפחות שבישראל לא נגע באפס קצהו מרשעותו של פרעה.

לאידך גיסא, גם הצדיק הגדול ביותר אי אפשר לו בלא תפילה, וכפי שיש ללמוד מעניין ה'עשרת המכות' האמורים בפרשה, שפעמים הרבה כתיב שמשה רבינו התפלל שיסורו המכות, וכדכתיב 'ויעתר משה אל ה'', 'ויפרוש כפיו אל ה'', 'ויצעק', ולכאורה מה צורך יש בתפילות אלו אחר שמלכתחילה כבר נקבע כמה זמן תימשך המכה, וכמו שהביא

באר הפרשה - פרשת וארא

יג

מעט מן האור - יחשיב ויתחיל עם פעולות קטנות
בפרשתן (ח.נב), 'דרך שלושת ימים נלך במדבר', והקושיא
ידועה מה עניינם של 'שלושת ימים', והלא
רצה הקב"ה להוציא את בני ישראל מתחת יד מצרים
לחירות עולם, ונתבאר במפרשים (עיי' אלשיך ג יח), כי זה
הכלל, אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג). ולכן
לא ציווה על פרעה לשחרר את בני ישראל עולמית, כי
'נסיון' זה למעלה מכוחותיו היה, ולא היה יכול לעמוד
בו בשום פנים ואופן, ולא נתבע ממנו אלא להסכים כפי
מדריגתו, והיינו לתת להם רשות לצאת לשלש ימים לא.
ומכאן למדנו שכל אחד נתבע לפי מצבו ומעמדו
להתחזק ולהתעלות כפי עניינו. ואל יאמר מה

בלימוד תורה שבע"פ ולברר הלכה בליבון ובירור
יפה, עיי"ש כ"ט.

וכך כתב הרמ"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע (זרע קודש
תרומה ד"ה ועשו) וז"ל, ועיקר תשובה הוא התורה,
כמו שאמרו חז"ל (ויק"ר כה א) 'אם היה רגיל ללמוד דף
אחד ילמוד שני דפין, ועיקר חסידות הוא התורה הקדושה
בהתמדה. כי אמרו ז"ל - איזהו חסיד המתחסד עם
קונו, הפירוש - כי אורייתא וקודשא בריך הוא חד,
והתורה"ק נקראת 'תורת חסד' (משלי לא כו), וקוב"ה 'חסד
א-ל כל היום' (תהלים נב יג), ואם תרצה אתה ג"כ להיות
חסיד, תתחסד עם קונך, שתדבק בקוב"ה ותורתו שהם
חסד ותקרא ג"כ חסיד, עכ"ל.

רש"י (ז כה) שהיתה המכה משמשת שבוע ימים, אלא שאי אפשר בלא תפילה, כי כך גזר הקב"ה שאופן השפעת
החסד בעולם יהיה רק על ידי תפילה.

עוד בכוחה של תפילה, הנה כתב האור החיים הק' (שם) וז"ל, 'וסובר אני, הגם שהיה גבול למכה היתה מסתלקת
אם היה משה מתפלל קודם הזמן ההוא', וללמדך כי גדול כח התפילה 'לבטל את הנגזר'.

כ"ט. וכך הביא הפרי מגדים' (ספר המגיד עמ' קנה) בשם השל"ה הק', שכביכול הקב"ה משמיע דברי מוסר בלשונו של
אותו רשע פרעה 'נרפים אתם נרפים על כן אתם אומרים נלכה נזבחה לה' (ה יז), שהנה יש שמעדיפים להתענות
מאשר להרבות בלימוד התורה, ועל כך נאמר מוסר ה', נרפים אתם נרפים מלהתייגע על תלמוד תורה על כן אתם
אומרים נלכה נזבחה לה', ור"ל להרבות בתעניות שהם נחשבים כקרובן על ידי מיעוט חלבו ודמו... וכלשונו מוטב
יאכל וילמד...

ל. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל מביא (בספרו אמרי חן) ששמע רמז נאה ומתקבל בלשון הכתוב שבסוף פרשתן (ט
לב) 'והחטה והכוסמת לא נוכו כי אפילות הנה', כי הנה 'חטה' בגימטריא כ"ב, ורומז לתורה שבכתב שנכתבה
בכ"ב אותיות, 'כסמת' אותיות 'מסכת' והיינו תורה שבעל פה, ועל כך נאמר לא נוכו כלומר, שכל לומדי התורה
שבכתב ובעל פה יהיו נשמרים מכל הכאה וצרה, ולא עוד אלא 'כי אפילות הנה' והיינו כדברי חז"ל (תנחומא טז)
'פלאי פלאות נעשו להם', שהקב"ה יעשה עמהם נפלאות כהנה וכהנה.

לא. דבר נורא אמר הגאון רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל (בספרו אמת ליעקב עה"ת), שהנה איתא בספ"ה ק' כי אם היו בני
ישראל במצרים ארבע מאות שנה [כפשוטו של מקרא (בראשית טו יג) 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום
וענו אותם ארבע מאות שנה'] אזי היה נשלם כל התיקונים, ומיד היתה הגאולה השלימה, אך מאחר שבני ישראל
שקעו במ"ט שערי טומאה כבר לא היה ניתן 'להתמהמה', והוצרך הקב"ה להוציאם קודם הזמן, לאחר שהיו מאתיים
ועשר שנים בלבד, ועד עצם היום הזה עדיין אנו 'משלמים' אותם ק"ץ שנים שחסרו מהמניין, כי עוד לא הגיע
העולם לתיקון השלם, ע"כ.

מעתה יש מקום אתנו לבאר מדוע אבה משה להוציאם לשלושת ימים, וכי מה 'רווח' יש בדבר אם מיד הם
חוזרים להשתעבד תחת יד הרשעה, אלא רצונו של משה רבינו היה, לשחררם קימעא מהאוויר הטמא שבמצרים,
למען יהיו אפילו לזמן מועט במקום אוויר זך ונקי, ללא טומאת וזוהמת מצרים, ובזה ייפקחו עיניהם ולבם, ותטהר
נפשם אפילו במעט מגודל הזוהמה, ושוב יהא בידם כח לשוב ולסבול את השהות במצרים עוד ק"ץ שנים, ועל ידי
זה 'חסלת סדר גלות'. אמנם, פרעה הרשע הבין ברשעותו את כוונת משה, ועל כן התעקש שלא להוציאם מתחת
ידו אפילו לשלושת ימים בלבד, כדי שלא יוכלו להתרומם אפילו 'כדי נשימה' מהאוויר המזוהם, וממילא לא יוכלו
להישאר במצרים, ולא יהא סיפק בידם להשלים את הזמן הקצוב והתיקון הגמור, ובעל כרחם יצטרכו לילך לגלות
אחר גלות.

באר הפרשה - פרשת וארא

ערך יש לפעולה מועטת זו, או ל'קבלה קטנה' כגון דא, שהרי חזינן שנתבע פרעה על שלא שחררם לשלושה ימים בלבד... והאמת היא שכל פעולה קטנה רב ערכה בשמי מרום לב, וכמו שכתב ב'חובות הלכות' (שער חשבון הנפש פ"ה) 'ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במילה או בראיה, כי המעט ממך רב

ומכאן למדנו כמה גדול כוחם (אפילו) של ימים מועטים שהאדם מתנהג בהם בקדושה, ועד כמה גדולה השפעתם לדורות עולם, שעד היום הזה 'בחשוכא שרינן' מחמת שלא נאות פרעה להוציאם מתחת ידו לשלושת ימים בלבד... וזו תשובה ניצחת כנגד הצר הצורר, היצר המקרר כל התעוררות לדבר שבקדושה, בתואנת שוא ומדוחים - מה ערך יש לדבר, ומה יתן לך ומה יוסיף אם תתנהג בדרכי הקדושה בימי השובבי"ם - הרי ממילא נפול תפול אחר גמר ימי השובבי"ם ותשוב להיות כדאשתקד, אלא יבין וישכיל עד כמה מועיל לאדם אפילו טהרה לזמן אם יוציא את נפשו (לכה"פ) בתקופה זו מכל 'אוויר העולם' המזוהם... ובזה יקבל כח להתקדש עולמית.

וכבר אמר הרה"ק ה'עטרת ישועה' מדז"קוב זי"ע, פעם בהיותי ברחובה של עיר בוויין (ווינא) עיר הבירה, ראיתי אחד מנקה את הרחובות, ניגשתי אליו ושאלתי, לשם מה יטרח כבודו כל כך, הרי ממילא בעוד כמה שעות ישוב הרחוב להיות מלוכלך כדאשתקד, ומדוע תיגע לריק, ויענני ה'מנקה', הן אמת שתוך שעות ספורות שוב יתלכלכו הרחובות, אבל, אם לא אנקה אותם תמידים כסידרון, תעלה הזוהמא עד למעלה ראש עד שלא יהא שייך להלך ברחוב...

סיים ה'עטרת ישועה' ואמר, זוהי עבודתינו בימי השובבי"ם, 'לנקות ולשטוף', ואם יתחיל האדם בחשבונותיו - הן ממילא אשוב לקלקל אחר ימי השובבי"ם, ומה ארוויח בנקיון עצמי כעת הזאת, אין זו טענה כלל, שהרי אם לא יעמול עתה לנקות עצמו, ליטהר מכל חלאה וזוהמא, הרי הם יציפו אותו עד למעלה ראש ח"ו...

לב. שמעתי משל נפלא מחיי היום יום, לאיש נכבד שנכנס לאפיס (משרד) של ידידו על מנת להדפיס איזה 'גליון' (באר הפרשה), פתח הלה את הכלי המיוחד לכך (מחשב, computer) ונתן לו הוראה 'הדפס', לא ראה האיש כי מעשיו פעלו משהו, שב להורות לו 'הדפס' וכן עשה כ"ה פעמים, עד שלפתע הגיח לפניו 'עובד' מהקומה העליונה וגער בו, אנא, עצור, ואל תדפיס יותר כי כל חדרי כבר מלא עד אפס מקום מגליונות נייר מודפסים. ונתברר כי ה'מדפסת' (printer) נמצאת בקומה עליונה, ואף אם לא ראה זה האיש כי מעשיו עושים איזה פעולה טובה, נתגלה לו עתה כי אפילו לחיצה קטנה לא אבדה ולא לריק עשה מעשיו. כיו"ב לדידן, פעמים שהאדם מתנהג לתומו בעולם הזה, ומפעם לפעם הוא תמה על עצמו וכי מעשי מועילים למישהו משהו... מה ערך יש ליגיעתי... ידע, שב'קומה העליונה' - בשמים ממעל, נפעלת מכל פעולה קטנה שלו פירות ופירי פירות, הכל 'נדפס' ונשמר לעולמי עולמים, לטוב לו ולכל העולמות כל הימים.

ויתבאר עוד ב'מעשה' בן כפר אשר הוצרך לנסוע אל העיר הגדולה לסדר ענייניו, וכאשר הגיע סמוך לבניין גדול אליו הוצרך להכנס ראה לנגד עיניו מחסום (barrier) מברזל המונע ב'גופו' מכלי הרכב להיכנס אל חצר ה'חניה', ולתדהמתו הנה הוא רואה איך שה'מחסום' עולה ומתרומם מעצמו כלפי מעלה, ומיד לאחר שעבר ונכנס נעשה 'נס' וירד המחסום וחזר לאיתנו כבראשונה, הביט הלה לימינו ולשמאלו לראות כיצד נעשה הנס, וראה שיש בצד השער חדר קטן בו יושב 'שומר' והוא המעלה ומוריד. ובכסילותו היה בטוח כי איש זה צדיק נשגב הוא המחולל ניסים ונפלאות... כי מעולם לא שמע ולא ראה כדבר הזה שיש כח בידי 'בשר ודם' להעלות גדר מברזל כשאינו נוגע בו לא ביד ולא ברגל... ורץ לקראתו בחרדת קודש, כי לאו בכל יומא הוא זוכה לחזות בזיו פני צדיק נסתר... וניגש אליו ודרש בשלום מעלת כבוד קדושתו... שחק ה'שומר' ואמר לו, לא צדיק אני ולא בן צדיק... אלא, ראה נא, כמה כפתורים יש כאן וכל הרוצה ילחץ עליהם, הם יעלו וירדו לפי הוראותיו, ללא כל ידיעות גדולות או הבנות והשגות, וכל 'פועל' פשוט הלוחץ על הכפתור יפתח את השער וינעל אותו, אין צורך בכוחות נסתרים אלא האומנים המציאו בחכמת הטעכנאלגי' מכשיר זה, וה'לוחץ' עליו מפעיל את הכוחות האדירים הטמונים בו מכבר.

אף לדידן ייאמר, נראה לו לאדם שרק התנ"א רשב"י או האריז"ל יכולים לפעול פעולות גדולות בשמי רום, אבל אני הקטן, מי אני ומה מעשי, ידע שלא כן הוא, שהקב"ה נתן כח בכל תורה ומצוה לפעול גדולות ונצורות בשמי מרום, ובכל מצווה ומצווה שאנו עושים הרי אנו פועלים גם מבלי שיהא בנו שמץ ידיעה והבנה לתוצאות מעשינו, וגם איש פשוט והמוני יכול לפעול כזאת... וכאותו 'שומר' פשוט היושב בבקתא פשוטה ופועל אותה פעולה כאילו היה עושה אותה המומחה הגדול בעולם.

שמעתי את נאקת - לשמוע אנקת רעהו ולהיטיב לזולתו
בפרשתן (ו ה), 'וגם אני שמעתי את נאקת בני
ישראל', וביארו צדיקים אומרו 'וגם' - כי
כך היא הנהגתו של בורא עולם, כאשר ישמע איש
את צעקת רעהו ויתמלא רחמים עליו להיות מיצר
בצרתו ליד, ולעמוד לימינו להסיר ממנו כל צער ומכאוב ליה,

אצלו, והקרוב שבדמיונים בזה העתקת השמש בארץ
שיעור אמה תעתק בגלגל מילין הרבה וכן העתקת
הצל באצטרולב' (כי כאשר תזוז השמש מרחק אמה כאן בארץ
הרי זה סימן שבאותה שעה זוה השמש הרבה מילין בשמים). זאת
ועוד, כי מכווחו של אותו 'משהו' יוכל להתעלות עוד
ועוד, בדרגא בדרגא עד לרום המעלות לגי.

לג. וכמו שאמרו לרמז זאת בדברי הכתוב בפרשת שמות, שאמר הקב"ה למשה 'אחוז בזנבו' של מטה האלוקים
אשר נהפך לנחש, ותיכף משעשה כן חזר להיות מטה כבראשונה, שרצה הקב"ה ללמד את בני ישראל כי אפילו
מי שהרחיק לכת עד שהוא נהפך להיות כנחש המורה על תוקף הטומאה [כנחש הקדמוני], אך אם יתחזק לאחוז
ב'זנבו' - במשהו קטן סופו שישוב להיות 'מטה האלוקים' (עי' בהגדש"פ מעשה ניסים ד"ה והאותות).
וכך אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בלשון הכתוב (דברים לג ב) 'וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן', כשאדם
לוקח על עצמו להיות שמור במשהו אפילו כחוט השערה, אזי מכאן הולך הוא וזרח ומאיר, ועד ל'הר פארן', היינו
העניינים שקשים כהר, ועל דרך שאמרו (סוכה נב). 'צדיקים נדמה להם כהר' (הובא בנתיבות שלום בראשית עמ' מ).
וכך איתא ב'תורת אבות' (דרכים בעבודת הבורא אות רט"ו) בשם הרה"ק מקאברין זי"ע, לבאר בנוסח התפילה בברכת
מגן אבות 'קונה הכל' - שהקב"ה 'קונה' כל דבר קטן וכל תנועה קלה שיהודי עושה לכבודו ית'.
מסופר, כי פעם פרצה דליקה גדולה בבית המ"ד בעיר גור, והיה זה בימיו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, ושלה
לברר ממה אירעה השריפה, ונודע הדבר כי מאן דהו השליך סיגרי' על הארץ בלא לכבותה תחילה, ונתפס האש
במשהו, עד גדלה והתפשטה הרבה, נענה הרבי ואמר אם סיגרי' אחת קטנה גרמה להיזק כל כך גדול. מידה טובה
מרובה כמה תועיל פעולה אחת קטנה בטובה...

לד. נוראות ביאר הרה"ק ה'נחל יצחק' מזוטשקא זי"ע (פר' שמות) מה שאמר משה 'אכן נודע הדבר' (ב יד) בהקדמת
דברי הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע הי"ד במעשה דמרים שלקתה בצרעת על שדיברה במשה, וכבר ידועה הקושיא
מדוע רק מרים נענשה ולא אהרן אף ששניהם דיברו, וכדכתיב (במדבר יב א) 'ותדבר מרים ואהרן במשה', אלא, כי
מעלה יתירה מצינו בו באהרן ב'אהבת ישראל' עד לאין ערוך, הוא היה 'אוהב שלום ורודף שלום' (אבות א טו), וביה
כתיב (ד יד) 'וראך ושמח בלבו', על כן בראותו את צרעתה של אחותו מרים כאב לבו ותאבל נפשו ונחשב לו כצער
גדול יותר מצערה של מרים בצרעתה, וכבר אין צורך שילקה בפועל... כיו"ב מבאר ה'נחל יצחק', משראה משה רבינו
שיש 'דלטורין' בין בני ישראל, וכלומר, שאין מדרגתם ראויה בענייני אהבת ישראל, אז אמר 'אכן נודע הדבר' מדוע
הם 'סובלים' שעבוד קשה כל כך, כי אילו היו אוהבים זה את זה ומיצרים אחד בצערו של חברו כבר היו מגיעים
מזה זמן רב לקצבת סבלותם, שהרי אז היה נחשב לכל איש מישראל כסבל של שישים רבוא כאחד, וכבר היו נגאלים.
בימים שכיחן הגה"צ רבי משה קליערס זי"ע כרב בעיה"ק טבריה ועמד בראשות כולל האברכים, היתה תקופה
קשה עד שבמשך מחצית השנה לא קבלו האברכים עמלי התורה את משכורתם (שכר בטלה), רק הממונים על הכולל
קבלו את משכורתם, ואף רבי משה כמותם. באחד הימים קרא רבי משה לממונה על חלוקת המעות, ופקד עליו,
כל זמן שהאברכים אינם מקבלים משכורתם אף את משכורתתי לא תיתן. ואכן, בתחילת החודש הבעל"ט לא הגיע
השמש עם הסכום אל ביתו של ר' משה, לא חלפו כמה שעות ותבוא אליו הרבנית בקובלנא על שכך ציווה,
בטענתה, הנני חייבת מעות לשלם לחנווני ולשאר בעלי המלאכה, נענה רבי משה ואמר לה, אף לאברך המתמיד
'חיים לובלינ'ער' אין די בביתו, ואף הוא חייב כבר סכומים גדולים לבעלי חובותיו. והנה, כל זמן שלא יחסר המזג
בביתי לא אוכל להבין אל לבם, ולהרגיש את צערם של עמלי התורה, ולא עוד אלא שאם אחד מהם יתאונן קשות
לא אבין ולא ארגיש עמו את כאבו, ואולי אף אפגע מדבריו, לכך אין ברצוני לקבל את המעות עד שגם הם יקבלו.
לה. מסופר על הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצוק"ל, שפעם עלה אל הרכבת (באון), ובעלותו על מדרגות הרכבת בעת
נעילת הדלתות נשמטה נעלו אחת מרגליו, וכבר לא היה יכול לחזור ולקחתה כיון שהחלה הרכבת לנסוע, בו
ברגע תפס ר' ירוחם את אשר נעשה, חלץ את נעלו השנית והשליכה מבעד לחלון, בהסבירו לסובביו - הרי את
הנעל הראשונה כבר הפסדת, ומה אעשה בנעל הזו שנשארה לפליטה... לכך השלכתי מיד גם אותה, והמוצא אשר
ימצא את הנעל הראשונה ימצא גם כן את השנית...

באר הפרשה - פרשת וארא

מול פרעה נתעלה אהרן להיות כמשה, ולא זכה לזה עד שקיים בנפשו וראך ושמה בלבו - אעפ"י שמשה היה צעיר ממנו בשנים ולא התקנא בו כלל. וגם הוסיף והלך עם משה להיות לו לפה לפני פרעה - אעפ"י שידע שגנאי הוא לו דבר זה, שהרי פרעה מכיר אותם ויודע כי הוא גדול ממנו בשנים ולא בוש ממנו, ומכיוון שאהרן הקריב מעצמו בן, נתעלה באותו זמן להיות שקול כמשה רבינו. כי מאד גדלה חשיבותו של המשבר מידותיו ומבעיו בין אדם לחברו, להתעלות בעילוי אחר עילוי.

ויהא רעוא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא, שיריק עלינו שפע טוב, שמירה וברכה לך, ותגלה ותראה מלכותו עלינו בזמן קרוב.

ישמע גם ה' לקול נאקתו ויפקדהו בדבר ישועה ורחמים לו.

והמיטיב לרעהו ושמה בשמחתו מתעלה עד אין קץ. כביאורו של הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע עה"כ בפרשתו (ו כו-כח) 'הוא אהרן ומשה... הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים, הוא משה ואהרן'. וברש"י 'הוא אהרן ומשה וכו' לומר לך ששקולין כאחד'. והקשה השל"ה הק', היאך אמר שהיו שקולין כאחד הרי מפורש אמרה תורה 'ולא קם עוד נביא כמשה', ואף לאהרן הכהן עצמו אמר הקב"ה (במדבר יב ז) 'לא כן משה עבדי' - ואיככה יאמר 'שקולין היו'.

ומבאר ה'כתב סופר', כי אכן משה רבינו היה גדול מאהרן אחיו, אלא שבאותה שעה שעמדו אל

וכבר אמרו, כי כל אחד היה מגיע ל'השגה' גדולה כזו - להשליך את הנעל האחרת למען המוצא, אך הוא היה 'משיג' זאת רק לאחר כברת דרך בהרגיע נפשו מהבהלה שהייתה לו מאבידת הנעל, אך רבי ירוחם שכל מהותו הייתה לחיות מתוך מחשבה על הזולת על כן 'השיג' זאת ברגע כמימרא בעת שעדיין יכול היה להציל משהו למען רעהו. לו. פעם שאל הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל את הגאון רבי יעקב אידלשטיין זצ"ל כיצד זכיתם ל'כח' עליון כזה שכל ברכותיכם ותפילותיכם מתקבלים בשמים ופועלים פעולתם לטובה... תחילה ניסה ר"י לבטל את עצמו ושאל מנין לכם שהם פועלים... אבל משלא נתקבלו תירוציו נענה ואמר, שמא כל זה ב'מידה כנגד מידה' כי קהל גדול בא אלי והנני שומע ומקשיב לכל יחיד ויחיד מהם ב'סבלנות' עצומה, אין איש היוצא מביתי מבלי שנשמעו כל דבריו באוזן קשבת, על כן גם בשמים אומרים נשמע בסבלנות את כל דבריו עד תומם ונמלא את בקשותיו ותפילותיו. לז. וכמו שאמרו 'דורשי רשומות' לרמז בשם החודש שאנו עומדים בו - 'שבט', שהוא ר"ת שמרם ברכם טהרם, וכן ר"ת שנתבשר בשורות טובות, וכבר המליץ הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע בלשון הפסוק (תהילים קה לו) 'ואין שבטיו כושל', שבטיו מלשון 'שבט', כי הזמן מסוגל ש'אין למו מכשול'...